

"בלי ערבות הדדית אין אחדות"

יום האחדות בן-גוריון והעלייה הגדולה

מערך לבתי הספר העל יסודיים (החטיבה העליונה)

אנו מציעים למורות פעילות קצרה וחוייתית להכרות עם דמותו של ראש הממשלה הראשון, עם 'העלייה הגדולה', ועם יום האחדות. במסגרת זו התלמידים יעסקו במושגים עלייה וקליטה, יבינו את משמעות העלייה למדינת ישראל במישור המעשי והערכי, ידונו באתגרים ופתרונות של קליטת עלייה בתקופת העלייה הגדולה ובימינו ובמשמעות החיים בחברה מגוונת.

לאורך דרכו כמנהיג התעקש בן-גוריון על עלייה רחבה, גדולה, גם לנוכח הקשיים: "עלייה בכל התנאים ובכל הזמנים ולמרות כל המפגעים והמכשולים, על אף כל הקושי והמשבר – זוהי גזרת־חיינו". קונטרס קו, 1935. מטרת העלייה הייתה מימוש הרעיון הציוני, שמשמעותו גם בניית ישות יהודית עצמאית בארץ ישראל וגם קיבוץ גלויות - קיבוץ יהודים מכל קצוות תבל לחברה אחת, שבה תיבנה חברה חדשה ומאוחדת. קליטת העלייה על פי תפיסתו של בן-גוריון משמשת נדבך משמעותי ביצירת חברת מופת, חברה שתהיה צודקת וטובה, שטוב לחיות בה ושתהיה מודל לתיקון העולם כולו.

המכון למורשת בן-גוריון יצר מספר סרטונים, המציגים בצורה תמציתית סוגיות הקשורות לדמותו של ראש הממשלה הראשון ומנהיגותו. מערך זה מציע עיסוק בתכני יום האחדות בעזרת הסרטון העוסק בעלייה הגדולה – גל העלייה הגדול שהחל מיד לאחר קום המדינה, באתגרים ובפתרונות, בהתוות קיבוץ הגלויות, בקליטת העלייה הנמשכת לאורך השנים עד ימינו אלה, ובחיים בחברה מגוונת.

הערה למורה: אם יש צורך בהקניה ובהבהרה של המושגים (עלייה, חוק השבות, תקופת הצנע וכו'), יש להוסיף משימה לתלמידים לצורך זה.

העזרים

- קישור לסרטון "בן-גוריון והעלייה הגדולה": [ללחץ כאן](#)
- מפת העולם
- סיכות נעיצה צבעוניות
- כרטיסי עבודה לזוגות

הפתיח

אנחנו חיים בחברה מגוונת מבחינות רבות. אחת הסיבות לגיוון היא שזוהי למעשה חברת עולים. רובנו עולים, בני עולים או נכדי עולים. קליטת עלייה היא מושג רווח לאורך כל שנותיה של המדינה וגם לפני הקמתה. דוד בן-גוריון ביקש להעלות לארץ עולים רבים ככל האפשר לאחר הקמת המדינה. הוא טען לחיזוק כוחה של המדינה באמצעות עלייה. "קיבוץ הגלויות", טען בן-גוריון, "טעם קיומה של מדינת ישראל, טעם צמיחת היישוב, ההגנה; זהו מקור הגבורה שלנו במלחמה; זהו המניע והרוח החיה במפעל היצירה ובפיתוח הארץ; זהו פשר הזיקה העמוקה של המדינה לעם ישראל כולו". התפקיד החלוצי בקיבוץ הגלויות, 1950.

"בלי ערבות הדדית אין אחדות"

- המשך -

• למה לדעתכם אנחנו אומרים עלייה ולא הגירה או מעבר?

עלייה היא השם שניתן להגירה מסוג מסוים – הגירה של יהודים לארץ ישראל.

מקורו של המונח בתנ"ך. למשל - בני יעקב, שבאו ממצרים לארץ כדי לקבור את אביהם, נקראו "עולים". בספר במדבר יג, ל, אמר כלב בן יפונה בעניין כיבוש הארץ: "וַיְהִי כָּל־בַּיִת אֶת-הָעָם, אֶל-מֹשֶׁה; וַיֹּאמֶר, עֲלֵה נַעֲלֶה וְיִרְשְׁנוּ אֹתָהּ-- כִּי-יָכוֹל נוֹכַח, לָהּ".

מאז יציאתו של עם ישראל לגלות מארץ ישראל נעשה שימוש במונח זה לאורך הדורות.

• למי יש רעיונות נוספים למה יהודים המגיעים לישראל ממדינה אחרת נקראים עולים?

העלייה לארץ נחשבת לעלייה למקום רוחני גבוה יותר, יש מי שרואה בה משאת נפש. אין מקום בעולם שבו משתמשים במילה "עלייה" כדי לציין מעבר ממקום למקום. בתרבות היהודית העלייה נחשבת משימה שיש בה התעלות. נוסף על כך, נושאי הפנים אל הארץ חלמו וחולמים על קליטה מוצלחת.

בן-גוריון האמין שהעלייה היא הגשמה של הרעיון הציוני. מדינת ישראל הוקמה כדי לשמש בית לכל היהודים בעולם. מבחינת המדינה – העלייה מחזקת אותה, מרחיבה אותה ומייצבת אותה. העלייה מביאה לגידול מהיר של האוכלוסייה היהודית בארץ, וכך גם לחיזוק כלכלתה וביטחונה של המדינה. חוק השבות שעבר בכנסת ביולי 1950, משמש ביסוס חוקי לחשיבות העלייה למדינת ישראל וליהודים בעולם.

למורה: יש לתלות את מפת העולם על הלוח.

לפניכם מפת העולם. אתם מוזמנים לקחת סיכה/מדבקה צבעונית ולנעוץ אותה במקום שממנו עלו לארץ קרוביכם – הורים, סבא וסבתא או סבתא וסבא רבא.

מומלץ להכין את התלמידים מראש כדי שישאלו את הוריהם מאין הגיעה המשפחה.

נתבונן במפה שנוצרה.

• מי הן המדינות העיקריות שמהן הגיעו העולים? מה הסיבה לדעתכם?

העלייה שלאחר קום המדינה הייתה עלייה מיוחדת, הן בגודלה והן במגוון החברתי שלה. באו מאות אלפי יהודים ממקומות שונים: מאירופה, מאסיה, מצפון אפריקה ועוד. המדינה הצעירה התקשתה לקלוט את כל העולים. קשה היה לבנות בתים במהירות מתאימה, לפתוח בתי ספר, לפתח מקומות עבודה, לספק בגדים ואפילו מזון לכל כך הרבה אנשים חדשים.

העלייה כיום

נחدد לעומק את המשמעות של קליטת עלייה כיום. נברר בזוגות מה אומר המושג עבורכם.

עבודה בזוגות

נתחלק לזוגות. עבודה בעזרת כרטיסי עבודה (נספח).

סיכום במליאה

לאחר העבודה בזוגות נכתוב את עיקרי הדברים על הלוח: חלומות, אתגרים ופתרונות, תמיכה.

"בלי ערבות הדדית אין אחדות"

- המשך -

סיכום במליאה

לאחר העבודה בזוגות נכתוב את עיקרי הדברים על הלוח: חלומות, אתגרים ופתרונות, תמיכה.

- מהו הנושא שעליו יש לנו הכי הרבה ידע?

העלייה הגדולה עם קום המדינה

נצפה כעת בסרטון קצר על העלייה הגדולה שהייתה בארץ עם הקמת המדינה. למשימת הצפייה נחלק את הכיתה לשתי קבוצות. קבוצה אחת תתמקד בעלייה ובאתגרים שהעולים נתקלו בהם כשהגיעו לארץ, הקבוצה השנייה תתמקד בפתרונות.

הקרנת הסרטון

למורה: תוך כדי צפייה יש לשרטט על הלוח:

לאחר הצפייה

העלו רשמים משתי הקבוצות.

למורה: לוודא שמזכירים את האתגרים המרכזיים: מזון, תעסוקה, מגורים, חינוך, שפה ואת הפתרונות העיקריים: מעברות, מדיניות הצנע, עבודה.

- מה הרשים אתכם בפתרונות? מה הדאיג אתכם באתגרים?
- מה לא נאמר בסרטון?
- נראה את ההשוואה בין העלייה הגדולה לבין העלייה כיום.
- אילו אתגרים כבר אינם רלוונטיים?
- מה האתגרים הקיימים היום ולא היו קיימים אז?
- מי לדעתכם נושא באחריות למציאת פתרונות לקליטת עלייה מיטבית?

"בלי ערבות הדדית אין אחדות"

- המשך -

כך כתב בן-גוריון על העלייה ביומנו:

"הדבר היחיד, אולי, שעשיתי אחרי המלחמה (מלחמת העצמאות), הוא שהכרתי גם הממשלה וגם הנהלת הסוכנות, שיקבלו עלייה גדולה (...). אם עלייה זו תצליח – זו לא תהיה זכותי. העלייה נישאה (התרחשה) בכוח היסטורי של מצוקה ולחץ ותקווה, ואלפי אנשים עוסקים בסידורה ובטיפוחה. אבל אם היא תיכשל ותכשיל המדינה – וכך טענו רבים, לא בלי יסוד, רק אני אהיה אשם. ועשיתי זאת מפני הדאגה העליונה לביטחון שקודמת לדעתי לכול".

• על איזה ערך משמעותי מדבר בן-גוריון?

אחריות אישית היא ערך משמעותי להנהגה וגם לכל אזרח.

דוגמה אחת לכך היא מדיניות הקיצוב (משטר הצנע). במהלך מלחמת העצמאות, באביב 1949, החליטה ממשלת ישראל בראשות דוד בן-גוריון להנהיג מדיניות שעיקרה קיצוב במוצרי המזון ובמצרכים בסיסיים וכן קיצוב במוצרי הלבשה והנעלה.

המדינה הצעירה החליטה לפתוח את שערי העלייה ולקבל המוני עולים. רוב העולים באו ללא רכוש, והיה צורך לקיימם: לדאוג להם למזון, לביגוד, לפרנסה ולמגורים.

סיכום

למורה: חלק זה הוא סיכום ומסקנות אופרטיביות - מה אנחנו למדים מכאן על קבלת אחריות אישית ועל ערבות הדדית, כדי שבעוד מספר שנים כשנשווה את קליטת העלייה לעבר, נראה שצמצמנו את האתגרים. כיצד נהפוך את הדרך בין החלום לקליטה מיטיבה קצרה ומהירה יותר (להכיר יותר עולים, ללמוד עליהם יותר, להבין מאין באו ועוד).

בן-גוריון טען כי "חברות אינה שייכות אורגניזציונית או אידיאולוגית בלבד אלא קודם כול תכונה נפשית, הרגשה של ערבות הדדית. בלי ערבות הדדית אין אחדות שלמה, אמיתית". דוד בן-גוריון, תפקידינו בשעה זו, 1938.

התלות היא הדדית: "בלי קיבוץ גלויות מדינה זו לא תעמוד, לא תיכון, לא תיבנה, לא תתגונן" - דוד בן-גוריון, התפקיד החלוצי בקיבוץ גלויות.

הסבירו את דבריו.

- מה דעתכם על אמירה זו?
- מה הקשר בין הדברים עליהם שוחחנו לבין יום האחדות?
- בן-גוריון אמר "בלי ערבות הדדית אין אחדות שלמה" כיצד כל אחד מאיתנו יכול לתרום לחיזוק האחדות?

לסיכום השיעור ישתפו התלמידים בתובנות או במחשבות חדשות שעלו בהם במהלכו.

"בלי ערבות הדדית אין אחדות"

נספח

כרטיסי עבודה לזוגות

כל זוג יברר לעצמו:

מה יכול להיות קשה בעלייה לארץ? מה קשה במעבר ממדינה למדינה? מה קשה במיוחד בארץ?

האם אנחנו מכירים עולה חדש? מהיכן? מה אנחנו יודעים עליו, על חייו כאן או על חייו במדינה שממנה הגיע? מדוע עלה?

נדמיון: מה החלומות של העולה? מה האתגרים שניצבים בפניו כדי להגשים את החלומות כשהגיע לכאן?

האם אתם מכירים דרכים לתמיכה בעולים?